

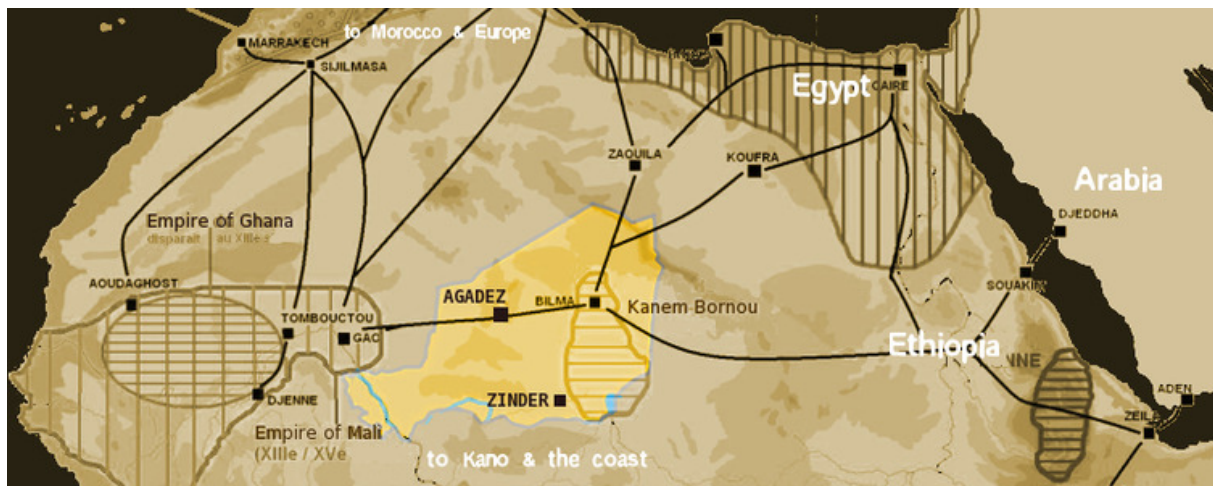
Mali történelme

1. rész

A Ghánai Birodalom és a Mali Birodalom

A nyugat-afrikai történelmet sokáig csak a szájhagyomány őrizte, írásos emlékeket nem találtak. Éppen ezért úgy gondolták, hogy a térségben nem létezett civilizáció az európaiak megérkezése előtt. Csak amikor 1990-ben Timbuktaban felfedeztek egy kőházban rejtőzve több mint 5 000, a térségből származó kéziratot, változott meg gyökeresen ez a kép, melyet a modern kori régészeti ásatások eredményei is kiegészítettek. A saharai sziklarajzok és vésetek alapján a mai Mali északi része, az akkor még szavannás, növényekben és állatokban gazdag saharai terület már i.e. 10 000 körül is lakott volt. A rajzok alapján i.e. 5000 körül már mezőgazdasági művelés és állattenyésztés is folyt és az i.e. 500-as évektől számítva megkezdődött a vas eszközök használata. I.e. 300 körül már nagy, szervezett lakóközösségek alakultak ki, ezek egyike volt Djenné-Djeno, a mai Djenné város szomszédságában. 500 körül már számos város és kisebb település alakult ki a régióban.

A történelem folyamán Mali területén több nagyobb állam is osztozott. Az első ismert az i.sz. XI. - XIII. században fennálló Ghánai Birodalom (Wagadu Birodalom) volt, amely a mai Mauritánia délkeleti és Mali nyugati részét ölelte fel (nevével ellentétben sem területileg, sem történetileg nincs köze a mai Ghánához). A tevé házasításának köszönhetően – amely az iszlám érkezését megelőzően jóval korábban történt – hatalmas változás következett be a kereskedelemben, a régió jelentős arany, elefántcsont és só készleteit, már Észak-Afrika, Közel-kelet és Európa területére is el tudták szállítani. A birodalom gazdagsága a transz-szaharai kereskedelemről származott, amely hatalmas jövedelmet termelt a nagyobb városokban és megteremtette az igényt a területi terjeszkedésre a kereskedelmi utak birtoklása érdekében.

(forrás: Wikipedia)

A birodalom eredetéről a mai napig viták folynak (egyesek szerint a nomád berberok alapították), de a szóbeli hagyomány szerint a birodalom alapítójának őse egy keletről érkező Dinga nevű férfi volt, aki a területen vándorolva sok feleséget szerzett és még több gyermeket nemzett. Végül a végső lakhelyéül szolgáló helyen megölt egy gonosz szellemet és feleségül vette annak leányait, akik gyermekei a térség domináns klánjainak fejei lettek. Dinga halálát követően két fia küzdött a királyságért, és a győztes, egy Diabe nevű alapította meg a királyságot, melynek székhelye a Szahara szélén fekvő Koumbi Saleh város volt Al-Bakri utazó 1067-68-as útleírása alapján. A város két részből áll, ezek egyike, El-Ghaba volt a kőfallal övezett királyi rezidencia helye, amely egyben vallási központ is volt, a másik pedig a friss vízű forrásokkal és növényzettel övezett, 12 mecsettel bíró

muszlim negyed, amelyben az arab kereskedők laktak. Az írásos források szerint 1067-ben a birodalom nagyságát jellemzi, hogy kétszázezer fős hadserege volt, melyből több mint 40.000 katona íjász volt.

A birodalom gazdagsága a kereskedelemről, pontosabban a kereskedelemre kiszabott vámokból származott. Jelentős arany és só készletekkel rendelkezett. Például a só importért 1 arany dinárt, a só exportjéért 2 arany dinárt kellett fizetni. Aranyrögök tulajdonlására azonban csak a király volt jogosult, az emberek csak aranyport tarthattak. Más termékekért fix vámot kellett fizetni. Valószínűleg textileket, dísztárgyakat és egyéb anyagokat és kézműves bőrtermékeket importáltak. A meghódított és vazallus országok és törzsek is fizettek adót. A tevék munkába állítása sokkal hatékonyabbá tette a Szaharát a kereskedelmet. Mindezek együttes hatásának köszönhetően a birodalom évszázadokon át fennmaradt köszönhetően erős gazdasági bázisának. Al-Bakri, egy Spanyolországban élő mór kikérdezte a birodalmat megjáró kereskedőket a XI. században és a következőket jegyezte le a királyról:

"Egy fedett pavilonban ül amikor fogadást tart vagy meghallgatja a hivatalnokok ellen szóló panaszokat. A pavilon körül 10, arannyal díszített textilekkel letakart ló áll. A király mögött 10, arannyal díszített pajzsokat és kardokat tartó apród áll, jobbján az ország más királyainak fiai állnak csodás ruhákban, hajukban arany díszekkel. A város kormányzója a király lábánál, elől ül, akárcsak a miniszterek. A pavilon bejáratánál kiváló pedigriű kutyák állnak, amelyek csak a királlyal hagyják el a helyszínt, mintegy testőreként szolgálva, nyakuk körül ezüst gömbökkel díszített arany nyakörvvel."

A birodalom stabilitásához hozzájárult az is, hogy a király jól és nagylelkűen kormányozta birodalmát. Azonban mint minden birodalmat, ezt is elérte egy idő után a hanyatlás és a felbomlás szele. A források nagyon gyengék a tekintetben, hogy ez vajon miért következett be a XII. század végén, amikor területe a felemelkedő Mali Birodalomba olvadt be. Ekkor az ország fő vallása már az iszlám volt.

A Mali Birodalom a monda szerint a XIII. század elején jött létre. Egy Szunjata Keita nevű kulturhős alapította, aki gyerekkorában nyomorék volt, és anyját ezért csúfolta a király többi felesége. Egy ideig száműzetésben élt, majd visszatért Ghánából és a királyt letaszítva a trónról ő lett az uralkodó. A birodalom a virágkorát a XIV. élte, államvallása az iszlám volt.

A XIV. század végén a Mali Birodalom feje volt az akkori világ leggazdagabb uralkodója. Maga a birodalom Niger és Felső-Szenegál között, körülbelül a mai Mali délnyugati részén helyezkedett el, és a mande nyelvű vezetők szavannai öshazáján kívül magába foglalta a Száhelt, északon belenyúlt a sivatagba, délen pedig az esőerdőbe. Szárazföldön alig, de tengeren akkor még jól megközelíthető állam volt. Malit az aranylelőhelyek tették dúsgazdaggá, ezeknek a helyét titokként őrizték. Az arany észak felé hagyta el az országot, és a saharai kereskedők vitték el a mediterrán kikötőkbe. A hagyományok szerint az arany néma kereskedelem útján cserélt gazdát. Az egyik fél kirakta az áruját és visszavonult, a másik fél felvette azt, ami neki ebből az áruból kellett, és otthagyta a maga csereáruját. Az arany eredetéről bizarr mesék terjedtek el. Egyesek szerint úgy nőtt, mint a répa, mások szerint a hangyák hozták fel a föld mélyéről a rögöket, megint mások szerint föld alatti üregekben lakó meztelen emberek bányászták ki. Valódi eredete valószínűleg Bure térsége volt, a Niger felső folyásánál, valamint a Gambia és a Szenegál folyók forrásvidéke, egy része pedig talán a Volta völgyéből származott. A mali közvetítőknek sosem sikerült befolyást gyakorolniuk az arany kitermelőire. Ha megpróbálták kiterjeszteni a politikai befolyásukat a bányavidékre, az ottaniak felfüggesztették az arany kitermelését. Mali azonban ellenőrizése alatt tartotta a Szahara peremének számító Valátába és Timbuktu vezető utakat, és ezzel az egész kereskedelmet.

A birodalom ura a mansza címet viselte. Közülük a kettőnek emléke maradt fenn: az egyik II. Abubakar volt, aki Kolombusz előtt két évszázaddal már hajókat küldött ki az Atlanti-óceánon, hogy megnézzék, van-e valami a nagy víz túloldalán. A flottából csak egy hajó tért vissza, azt mesélve, hogy egy nagy folyó szeli ketté az óceánt. A második, kétszáz hajóból álló expedíciót már maga II. Abubakar vezette, azonban nyomtalanul eltűnt. Utóda, a mali uralkodók közül leghíresebb, a körülbelül 1312-1337 között uralkodott Musza mansza lett, aki 1334-ben rendkívül látványos módon

zarándokolt el Mekkába. Több, mint egy évig tartó útja megmutatta a világnak Mali erejét és gazdagságát. Egyiptomban még évszázadok múltán is emlegették, mert a mansza az ott töltött három hónapban olyan bőkezűen osztotta az aranyat, hogy annak értéke 10-25%-kal esett, és ezzel inflációt okozott. Ötvenezer dénárt adott a szultánnak, több ezer aranyrudat osztott ki az őt fogadó szentélyeknek és hivatalnokoknak. Bár induláskor 80-100, egyenként 300 font arannyal megrakott

teve kísérte, visszafelé kölcsön kellett kérnie. Ezt állítólag úgy fizette vissza, hogy minden kölcsönkapott 300 dínár helyett hétszázat adott vissza.

1352-ben a muszlim kultúra egyik legvilágítottabb embere, a hírhedten megbízhatatlan beszámolókat író utazó, Ibn Battúta Tangerből indult el élete utolsó expedíciójára, melynek végcélja a Mali Birodalom volt. Aranszállító karavánokkal akarta útját folytatni Mali felé, ahol állítólag annyi volt az arany, hogy a só háromszor-négyszer annyira értékesebb volt. Az út emberpróbáló volt. A sivatagot tíznapos etapokban

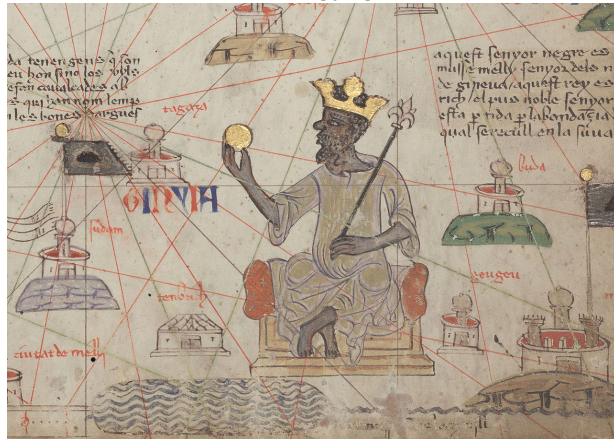
kellett átszelniük, víz nélkül, egy olyan területen, melyről azt tartották, hogy tele van démonokkal, és ahol nem volt semmilyen látható út vagy ösvény. Ibn Battúta sokat panaszkodott a Mali Birodalomban élőkre, mivel azt írta, hogy nem ismerik a jó modort és megvetik a fehér embert. Undorodott az ételtől, bár nem tudta, milyen nagy költséggel és milyen messziről szállítják neki a kölest. Riasztó volt számára a nők arcátlansága és szexuális szabadsága, az azonban mély benyomást tett rá, hogy a gyerekeket láncon tartották addig, amíg meg nem tanulták a Koránt, továbbá dicsérte a feketék „irtózsát az igazságtalanságoctól.” A mansza palotájába érve bosszantotta az uralkodó személyes fukarsága, miközben a palota tele volt arannyal. A mansza napernyőjén aranymadár ült, aranyból volt a fejdísz, a tegeze és kardhüvely is. A fényűző szertartásokat ostobának tartotta, különösen azt, amikor rigóttollakkal ékesített udvari költők ugrándoztak, és „fából való fejet és csört” viseltek. A kannibál követeket a mansza egy rablánnyal ajándékozta meg — a követek később az áldozat vérével bekenve jelentek meg előtte, úgy fejezték ki köszönetüket. Ibn Battúta szerint szerencsére „úgy tartják, hogy a fehér ember emészthetetlen, mivel még nem érett.” A mansza több tiszteletet kapott alattvalóitól, mint bármely más uralkodó. Minden fenséges volt, aminek a manszához köze volt: a testtartása, az udvaroncok százai, a kezében tartott ezüstpálca. Csak közvetítő útján szólt az elébe járulókhhoz, és a földre borulva, arccal a porban kellett megalázkodni előtte. A szavait zengő hang üdvözölte, és szeszélyes tabuk vontak halált maguk után (például halállal büntették, ha valaki szandálban lépett elé vagy ha a füle hallatára tüszentett). A környezet igen egzotikus volt. A mansza fogadószobája íves pavilon volt, ahol egy andalúzai költő énekelt. A főváros a bozót közepén állt, és téglából épült mecsetje volt.

Már a birodalomalapító Szunjata hadseregének is a lovasság volt az alapja. A mali lovaskatonák képét több terrakottaszobor őrzi. Ezek a félig lehunyt szemű, vastag ajkú, felvetett fejű, sisakforgós lovasok merev tartással, a zablával a kezükben ülnek a lovon. Néhány közülük vértet és pajzsot vagy kötényszerű bőrpáncélt visel. A lovak vékonyába díszítő motívumokat metszettek; lovasaik rövid pályával és kinyújtott karral irányították őket. A 14. század közepére ők szilárdították meg a mansza hatalmát nyugat felé a Gambia és a Szenegál alsó folyásáig, keletre pedig a Niger völgyének Gao alatti szakaszáig, délen a Niger felső folyásáig, északon pedig a Szaharáig. A kereskedők mentek utánuk, és átvették értékrendjüket.

Végül a birodalom saját elszigeteltségének esett áldozatául. Peremén lázadások törtek ki, gyakoriak voltak a külső betörések, a központban harcok alakultak ki a trónért, és ezek mind gyengítették az államot. Körülbelül 1360-tól Musza leszármazottai harcoltak a trónért fivére, Szulejmán mansza utódaival. A század vége felé a Niger legalsó részénél lakó szongájok elszakadtak a birodalomtól és Gao is elveszett. Mivel ez utóbbi volt az egyik fontos raktárállomás félúton az őserdő és a sivatag között, Mali monopóliuma is veszélybe került. Az 1430-as években tuaregek érkeztek a sivatagból, és bevették először Valátát, majd 1433-ban Timbuktot. 20 évvel később, amikor a Gambia folyón először

felhajózó portugálok kapcsolatot létesítettek Malival, a mansza hatalma már csak a mandék eredeti hazájára korlátozódott.

A Mali Birodalomnak ragyogó imázsa volt Európában. Az 1320-as évekből származó mallorcai

térképen, de még inkább az 1375-1385 között készült Katalán Atlaszon Mali uralkodóját úgy ábrázolták, mint egy nyugati uralkodót, csak az arca volt fekete. Trónján ült szakállasan és koronával a fején, kezében jogar és országalma. Olyan király benyomását keltette, aki bármely keresztény uralkodóval egyenrangú. Ezek után a hanyatlóban lévő Mali Birodalommal találkozni kiábrándító volt az európaiak számára. Minél jobban megismerték, a fehérek annál inkább megvetették őket, és az ezt követő évszázadokban a mansza utódainak ábrázolásában sztereotípiákat alkalmaznak:

majomszerű alkatot és lelógó genitáliákat. A mali állam egészen a XVI. századig létezett, de régi hatalmát és presztízsét már nem nyerte vissza.

forrás: térkép: Wikipedia: A transz-szaharai karavánutak

forrás: térkép: Wikipedia: A Mali Birodalom Musa Mansza halálakor

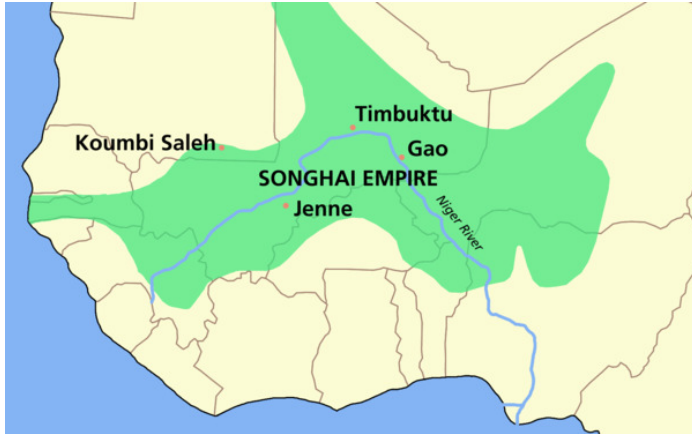
Forrás: Wikipedia Kép: Mousa Mansa ábrázolása az ún. Katalán Atlaszban

2. rész

A Szongai Birodalom és a gyarmatosítás

A Mali állam egyik utóda a XV-XVI. század során a Niger észak-nyugati részén élő szongai népről elnevezett Szongai Birodalom lett, amely fokozatosan alakult ki a Mali Birodalom keretein belül a mai

Gao város környékén, míg végül önállóságát elnyerve bekebelezte annak keleti területeit.

A Szongai Birodalom ezidőtájt az egyik legnagyobb kiterjedésű állam volt Afrika történelmében. Fővárosa Gao volt. A birodalom a Niger-folyó mentén terült el, amely összekötő kapocsként és fontos kereskedelmi útként szolgált a birodalom távoli részei között. Igazán naggyá a Mali Birodalom széthullását követően vált, amikor is nyugat felé kezdtek terjeszkedni, bekebelezve a Mali Birodalom területeit. 1464-ben

megválasztották a birodalom első császárárt, a szonni-dinasztiabeli Szonni Alit, aki 1493-ig uralkodott. Személye úgy maradt meg a köztudatban, mint a birodalom legfélelmetesebb katonai stratégája és hódítója. Birodalma nagyobb területtel rendelkezett, mint akkoriban a nyugat-európai országok együttvéve, nyugaton elérte az Atlanti-óceánt is. Szonni Ali uralma alá vette a térség legfontosabb kereskedelmi útvonalait és a gazdag kereskedővárosokat, köztük Timbuktu. Timbuktu a szongaiok 1468-ban csatolták a birodalomhoz, mikor már a város lakossága is arra kérte a birodalmat, hogy őrizzék el Timbuktu zsarnokoskodó mali uralkodót. A térség másik jelentős kereskedővárosa, Djenné, azonban nem adta ilyen könnyen magát. A szongaiok csak hét éves ostrom után tudták bevenni a várost, miután lakosait kiéhezették Szonni Ali uralkodása alatt lett Djenné és Timbuktu az észak-afrikai iszlám oktatás központja. A birodalom gazdagsága fénykorában meghaladhatta még a Mali Birodalomét is. Szonni Ali halála után Aszkie Muhammad szerezte meg a trónt, akit később Nagy Aszkiaként emlegettek. Ő inkább az oktatásra fektette a hangsúlyt. Maga is erősen követte az iszlámot, és birodalom szerte több iszlám iskolát létesített, ahol a diákok a vallási gyakorlatokat is megtanulhatták. Ennek ellenére igencsak toleráns volt más vallásokkal szemben, és nem akarta a népére ráerőltetni az iszlámot. Az iszlám oktatás mellett Aszkie Muhammad a közigazgatást és a kereskedelmet is eredményesen fejlesztette. Központosította a birodalom irányítását, és hatékony bürokráciát hozott létre, amely többek között felelős volt az adóbehajtásért és az igazságszolgáltatásért. Csatornák kiépítésébe is kezdett, hogy ily módon fellendítse a mezőgazdaságot. A mezőgazdaság fejlesztésével a kereskedelem is fejlődött. A kereskedelemben tett újításai között a súlyok bevezetése volt a legfontosabb, emellett ellenőröket is kinevezett a nagyobb kereskedelmi központok felügyelésére. Aszkie Muhammad uralkodása alatt az iszlám széles körben beépült a mindennapokba, a kereskedelem virágzott, ez köszönhető volt a nagy szaharai sóbányáknak is, amelyek mind a birodalom határai mögé kerültek. Musza nevű fia fellázadt ellene, akit 1532-ben apja hatalmának megdöntését követően királlyá koronázták. Ekkor kezdődött el a birodalom hanyatlása. Sem Musza, sem utódjai nem tudták visszaállítani a birodalom korábbi fényét. A transz-szaharai utak

ugyancsak veszítettek jelentőségükből, mivel az európai felfedezések révén megnyíltak a tengeri utak. A gazdaságot és a katonaságot elhanyagolták, több polgárháború is végigsöpört az országon. A politikai káosz után a kegyelemdőfést a váratlan marokkói támadás adta meg. A marokkóiak azért szállták meg az országot, hogy ellenőrzésük alá vonják és újjáélesszék az elhanyagolt transz-szaharai kereskedő utakat. Mivel az Aszkie Muhammad utáni uralkodók egyáltalán nem fejlesztették a hadsereget, a birodalom 1591-ben gyorsan elesett a lőfegyverekkel felszerelt marokkóiakkal szemben. Miután

a marokkóiak legyőzték a jelentős számbeli fölényvel bíró szongaiokat, teljesen tönkretették a taghazai sóbányákat, valamint Timbuktu és Djennét is szinte teljesen megsemmisítették. A marokkóiak támadását követően több tucat kis királyság jött létre a hajdani birodalom területén.

A XIII. századig sok európai állam pénzügyi stabilitása a nyugat-afrikai aranyon alapult. A hatalmas mennyiségű arany és a Szaharán túli hihetetlen gazdagságról szóló mesék felkeltették az európaiak érdeklődését. A modern kori afrikai gyarmatosítás története a portugálokkal kezdődött, akik a XV. századtól kezdve telepeket, kereskedelmi állomásokat, erődöket és kikötőket hoztak létre a nyugat-afrikai partok mentén, elsősorban a Dél-Amerika és India felé tartó hajóik támogatására. A kontinens belső részének felderítése csak a XVIII. században kezdődött meg és csak a XIX. század végére térképezték fel a Niger és a Kongó folyókat többnyire vállalkozó kedvű felfedezők, mint Mungo Park, René Callié (aki 1828-ban első európaiként megjárta Timbuktu), Heinrich Bart, Anthony Sattin és Frank T. Kryza. Többé-kevésbé ekkor kezdték felismerni, hogy a kontinens mennyire gazdag ásványi nyersanyagokban. Ennek ellenére az 1870-es években az európai hatalmak Afrika területének csak mintegy 10%-át uralták közvetlenül, ezek a gyarmatok is leginkább a partvidékhez közel, illetve a nagy, tengeri torkolattal bíró folyók mentén helyezkedtek el. A rabszolga-kereskedelem megszűnése után egyre inkább ígéretes nyersanyaglelőhelynek és felvevőpiacnak kezdték tekinteni Afrikát, csábító, nyitott piacot láttak, amely olcsó nyersanyagért cserébe felvonná a gyarmatosító hatalmak iparának termékeit. Nyugat-Afrika domináns gyarmattartó hatalma Franciaország lett, amelynek az európai hatalmak közül egyedül sikerült egy összefüggő szárazföldi gyarmatbirodalmat létrehozni, amely a Földközi-tengertől (Marokkó, Tunézia, Algéria) délen a Kongó-folyóig terjed. A gyarmatosítás kezdeti időszakában a meghódított területeken katonai igazgatás volt, katonai övezetnek tekintették azokat. Csak az 1890-es évektől kezdődik meg a közigazgatási hivatalnokok megjelenése a gyarmatokon, amely eredményeképpen a Szaharától délre 10 új gyarmatot létesítettek, és 1905-ben nyolc gyarmatot két nagyobb egységbe szerveztek, ezek voltak Francia Nyugat-Afrika (Mali is ebbe tartozott bele) és Francia Egyenlítői-Afrika. A Szahara nagy része szintén francia uralom alá került. A franciák gyarmataikon az indirekt kormányzást részesítették előnyben, jórészt helyükön hagyták a helyi uralkodókat, a helyi elitre támaszkodtak, akiket igyekeztek kulturálisan asszimilálni, lehetővé téve számukra a francia egyetemeken történő tanulást és a gyarmat igazgatásában történő részvételt. Ugyanakkor a II. Világháborúig a francia gyarmatokon élőknek –négy szenegáli kerület kivételével – „francia alattvalóknak” tekintették, nem kaptak állampolgárságot, nem lehetett tulajdonuk, nem utazhattak szabadon és nem volt szavazati joguk. A II. Világháborút követően kezdtek el limitált politikai jogokat biztosítani a gyarmatokon élőknek, amikor is 1945-ben 10 helyet adtak a Francia Nyugat Afrika képviselőinek a francia országgyűlésben.

Mali területét a franciák az 1880-as évek végén gyarmatosították, és 1890-ig katonai területként tekintettek rá. Addig tulajdonképpen több katonai telepet alapítottak a területen, amelyek szenegáli francia gyarmathoz tartoztak. Bár maga a terület kevés gazdasági előnnyel kecsegtetett, a francia katonaság a múlt dicső birodalmaira tekintettel igyekezett nagy jelentőséget tulajdonítani ennek a hódításnak. A terület bekebelezése 1879-ben kezdődött, amikor Joseph Gallienit kiküldték, hogy építsen egy erődöt, és térképezze fel a területet, alkalmas-e egy Dakar (Szenegál)- Niger-folyó vasútvonal megépítésére. Ezt a helyi szövetségesekkel közösen felépített több erőd megépítése követte 1880-as években. Bár a közigazgatási kontrol elvileg a szenegáli kormányzóhoz tartozott, a katonaság előszeretettel kerülte meg és folyamodott Párizshoz ügyes-bajos dolgaival. Gustave Borgnis-Desborders egészen odáig elment, hogy önhatalmúlag még több területet foglalt el, sokszor a helyi törzsek rivalizálását kihasználva, hogy aztán francia-barát vezetőket ültessen a vezetői székbe. A francia hivatalnokok a katonákkal küzdöttek a terület feletti ellenőrzésért, mígnem aztán Louis Archinald katonai kormányzó önálló hadviselést nem indított a helyi főnökök ellen, több kevesebb sikerrel. Mivel a költségeket a francia állam viselte, hamarosan megszületett az elmozdítására tett döntés és a kormányzói székbe egy civil személy, Louis Albert Grodet került.

Közigazgatási szempontból a terület folyamatos átszervezés és átnevezés alatt állt, míg végül 1914-ben Francia-Szudán néven Francia Nyugat-Afrika része lett, folyamatosan változó határokkal és hol katonai, hol civil vezetéssel. Mali (azaz Francia Szudán) mai határait végül 1947-ben nyerte el, amikor Felső-Volta (ma Burkina Faso) kivált belőle. Fővárosa eredetileg a Mali délnyugati csücskében, a Szenegál folyó partján fekvő Kayes volt, amelyet 1918-ban költöztek át mai helyére, Bamakoba.

A franciák az eső-táplálta mezőgazdasági termelést favorizálták, azonban amikor kiderült, hogy a gyapot kiválóan megterem ezen az éghajlaton, előtérbe került a Níger-folyó körüli, öntözéses mezőgazdaság kialakítása Koulikoro és Ségou környékén, mivel úgy gondolták, hogy az itt megtermelt gyapot minősége és mennyisége versenyre kelhet az egyiptomi és amerikai gyapottal. Először önkéntes alapon toboroztak családokat a csatornák mentére, de amikor ez kudarcot vallott, már kötelezték a lakosságot az áttelepülésre. Végül a parasztok ellenállásán a terv megbukott. Ugyancsak megépítették – többnyire kényszermunkásokkal – Nyugat-Afrika leghosszabb, 1200 kilométer hosszú vasútvonalát Dakar és Bamako között. Ilyen fejlesztések ellenére is azonban Mali nagyon szegény maradt a szomszédos területekkel összehasonlítva.

Bár vallási téren a franciák igyekeztek semlegesek maradni, mégis az iszlám jogot és arab nyelvet preferálták, mivel ez írott volt és könnyű volt egységesíteni. Sőt, az 1900-as évek elején még az iszlám oktatásba is beavatkoztak és próbálták szabályozni. Egy pán-izlám politikai lázadástól félve pedig egy idő után próbálták megakadályozni a vallás továbbterjedését olyan területekre, amelyek még nem vallották magukénak a próféta tanait, és akadályozták, hogy nem muszlim közösségek adott esetben muszlim vezetőt választhassanak maguknak. Az ősi és keresztény vallásokkal szemben nem alkalmaztak hasonló szankciókat, sőt gyakran támogatták azok terjesztését az iszlámmal szemben.

A térség régi nagy üzletével, a rabszolgasággal kapcsolatban a franciák egyértelmű álláspontot képviseltek: 1905-ben rendeletet adtak ki, mellyel egész Francia Nyugat-Afrikában megszüntették a rabszolgaságot. Közel egymillió ember hagyta el ennek eredményeképpen korábbi "gazdáját," és költözött más területre. Főleg Mali délnyugati és nyugati részén volt ez jelentős, ahol a volt rabszolgák 1/3-a hagyta ott addigi tulajdonosát. A szökött rabszolgák védelmet kaptak a francia adminisztrációtól, ennek ellenére az 1905-ös dekrétumot követően még hosszú évtizedekig fennállt az intézmény.

Forrás: térkép: Wikipedia

Forrás: Aszkia Muhammad sírja Gao-ban, Wikipedia

3. rész

Függetlenségtől napjainkig

1956-ban a francia parlament meghozta a Loi Cadre néven ismertté vált reformot, amely fordulópontot jelentett a francia állam és annak gyarmati viszonyában. A gyarmati lakosság követelésének eredményeképpen a kormány Párizs befolyását csökkentve növelte a helyi kormányzók hatáskörét, megszüntette a szavazati egyenlőtlenségeket. Ez volt az ún. Francia Nemzetközösség létrehozására tett első lépés. Az 1957-es Francia Szudáni választásokat követően és az 1958-ban kiadott francia alkotmányos referendumot követően Francia Szudán a valuta, külpolitika és védelmi ügyek kivételével függetlenítette magát Franciaországtól. 1960. szeptember 22-én a Szudáni Köztársaság (Mali korábbi neve) és a Szenegáli Köztársaság függetlenné vált Franciaországtól és létrehozták a Mali Államszövetséget.

A mai Mali Köztársaság 1960-ban jött létre, miután a Szudáni Köztársaság és Szenegál különvált, első elnökének Modibo Keitát választották meg. Kormányzata szocialista jellegű, államosító gazdaságpolitikát folytatott és szoros kapcsolatokat épített ki a volt szocialista országokkal.

1968-ban Moussa Traoré katonai puccsot hajtott végre, és diktátorként 1991-ig volt hatalmon. Egypárti államában tőkés jellegű gazdasági reformokat hajtott végre. Betiltotta az ellenzékét és egy erős rendőrállam kiépítését kezdte meg. Hatalma alatt bekövetkező gazdasági hanyatlás és korrupció miatt megerősödtek a demokrácia párti mozgalmak és

tüntetések. Végül az ún. márciusi Forradalom néven mali történelmébe bevonul katonai puccs során Amadou Toumane Toure vette át a hatalmat 1991-ben és maradt hatalmon az 1992-ben kiírt választásokig.

Az 1992. évi demokratikus választáson Oumar Konaré-t választották elnökké, majd 1997-ben újraválasztották. Konaré küzdött az afrikai országokat az élet minden területén behálózó korrupció ellen és gazdasági reformokat vezetett be. 1999-ben a volt elnököt, Moussa Traorét korrupciós vádak miatt halálra ítélték, majd később ezt életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatta Konaré elnök. 1999-ben csatlakozott az afrikai régiószervezethez. Az ország 2000–2001-ben az ENSZ BT tagja volt. A 2002. évi demokratikus elnökválasztáson az 1991-es katonai puccsot vezető Amadou Toumani Touré (becenevén „ATT”-t) választották meg utódjául, a volt elnök, Konaré pedig az Afrikai Unió elnöke lett 2003-ban. Franciaország elengedte az államadósság 40%-át (80 millió Euro). A gazdasági fejlődés azonban köszönhetően 2004-es aszálynak és sáskajárásnak köszönhetően komoly éhínség fenyegetett.

A szélsőséges iszlamista ideológia alapján álló al-Káida afrikai szárnya, az AQMI, Líbia és Algéria meggyengülését követően erősödött meg, főleg a Mali, Niger és Líbia térségben. Közel 300-400 taggal rendelkezik, folyamatosan toboroznak a fiatal férfi lakosság tagjaiból ezen a területen. Széleskörű elterjedésük ellenére a helyi lakosság döntő többsége elutasítja őket. Az AQMI iparszerű méretekben űzi az emberrablást – célpontjai a nyugati turisták – olyannyira eredményesen, hogy míg 2003-ban a váltságdíjak az 5 millió Eurós, addig manapság már ezek a 100 milliós nagyságrendet érik el. Ezzel persze nullára redukálták az érintett országok, köztük Mali idegenformát is. A szükséges technikai háttér is a rendelkezésükre áll, Kadhafi Líbiájának szétesésével a zűrzavarban jelentős fegyverkészletre, föld-levegő rakétákra tettek szert, melyeket főleg Maliba menekítettek át.

Líbia szétesésével a nyugati világban mitikus tisztelettel övezett tuaregek számára is megnyílt a lehetőség egy önálló állam létrehozására. A tuaregek, ez a egy nomád-vándorló, ca. 1,500,000 fős népcsoport, nem tiszteli a határokat és állandó összetűzésben áll a földművelőkkel az arab Magreb világ és a szub-szaharai fekete etnikum találkozásának területén. A területen több tuareg felkelés is volt az önálló tuareg állam létrehozása érdekében, az első a független Mali állam történelmében 1962-64-ben, mely során a jobban felszerelt mali hadsereg a lázadást leverte és az északi területeket katonai ellenőrzés alá helyezte. Ekkor sok tuareg a szomszédos országokba menekült. A második felkelésre 1990-95 között került sor, ennek eredményeképpen nagyobb autonómiát biztosítottak a Kidal környéki, többnyire tuaregek lakta területnek, ez egy ideig lehűtötte a kedélyeket, menekültek ezrei tértek haza. A történelem folyamán és a 2000-es évek elején újra felerősödtek a tuareg államalapító elképzelések. 2006-os megegyezés ellenére, 2007-ben újra kitört egy tuareg lázadás a Kidal régióban, mely 2009-ben a kormányerők győzelmével végződött.

A tuaregek Kadhafi Líbiájában az Iszlám Légióban szolgáltak és inkább Maliból Líbiába szökdöstek át. A líbiai rendszer bukását követően ez a folyamat megfordult, a tuaregek visszaszivárogtak Maliba, de nem kívánták magukat a mali állam fennhatósága alá vetni. Így a líbiai válságot követően Észak-Maliban megnőtt a jól fegyverzett AQMI és a szintén jól felfegyverzett tuaregek száma és már csak egy szikra kellett ahhoz, hogy a várható konfliktus kirobbanjon, ami végül 2012 január -áprilisában meg is történt.

2012 januárjában először északon tört ki tuareg lázadás, melynek során szélsőséges iszlamistákkal összefogva elfoglalták a masni-alakú ország nagyobbik, északi részét és 2012. április 6-án kikiáltották a soha senki által el nem ismert Azawad Iszlám Köztársaságot. Ezt követte márciusban Bamakoban az Amadou Haya Sanogo vezette katonai puccs, amellyel megdöntötték „ATT” elnöki hatalmát. Végül északon egymásnak estek a tuaregek és az iszlamista milicisták. Úgy tűnt, hogy Mali is belesüllyed az afrikai országok egy részére oly jellemző, soha véget nem érő polgárháborúk mocsarába. Az északi részeket elfoglaló iszlám milicisták bevezették az iszlám ítélkezést, a sariát, és 2012 júliusában Timbukuban – a mindezt tehetetlenül szemlélő helyi lakosság szeme láttára, - elkezdtek az UNESCO világörökség részét képező, XVI. századi szent szúfi sírok brutális, fegyveres-csákányos megrongálását és azzal fenyegetőztek, hogy a városban található további 13 világörökségi építményt is eltörlik a föld színéről. Mindezt azzal magyarázták, hogy "isten parancsra" cselekedtek, mert minden sírhely, amely magasabb 20 centinél, arra ösztökélheti az embereket, hogy Isten helyett a halottak felé forduljanak imájukkal. Betiltották a szerencsejátékot, a nem vallási zenék hallgatását és sugárzását, a dohányzást és cigaretta árusítást, az alkoholfogyasztást és árusítást, a futballt és a futball stadionokban nem mérkőzéseket játszottak, hanem kezeket és lábakat vágtak le, hűtlennek vélt asszonyokat korbácsoltak meg és köveztek halálra.

Mivel a szerencsétlen országnak nincs olaja sem olyan egyedülálló természeti kincsei, amelyeket valamely nagyhatalom fenyegetve érezne, a világ mindezt tétlenül szemlélte. Végül 2013 januárjában - a rossz nyelvek szerint azért, mert félt, hogy a tuaregek exportálják a lázadást a szomszédos Nigerbe, ahol gazdasági érdekeltségeik voltak a határhoz közel - Franciaország megkezdte a Szervál fedőnevű hadműveletet és nyolc hónap alatt, több más afrikai ország utólagos csatlakozása mellett, sikerült megtörniük a radikális iszlamisták uralmát és visszahódítani az ország északi részét. Bár a "felszabadító háborút " megnyerték, a terrorizmus elleni harc nem maradt abba, a francia és ENSZ békefenntartók csapatok továbbra is az országban maradtak. A lakosság túlnyomó többségében mély utálatnak örvendő dzsihadistákat viszonylag gyorsan kiűzték a városokból és nagyobb vidéki településekről, akik ezután a nehezen megközelíthető sivatagi bázisaikra húzódtak vissza, ahonnan kis csoportokban próbáltak visszaszivárogni és terrorcselekményeket végrehajtani. 2013. július 28-án lezajlott az elnökválasztás első, majd azt követően, augusztus 11-én a második fordulója. A győztes Ibrahim Boubacar Keita (IBK) lett, az új miniszterelnök pedig Oumar Tatam Ly.

2014 májusában újabb felkelés tör ki, mely során Kidalt és néhány további várost elfoglalnak a tuaregek. Szeptemberben a szeparatisták és a kormány tárgyalóasztalhoz ül, hogy megoldják az Észak-malival kapcsolatos kérdéseket. Októberben 9 ENSZ békefenntartót ölnek meg egy merénylet során.

Az EBOLA sem kíméli az országot, 2015 januárjában jelenti ki az egészségügyi miniszter, hogy az ország „Ebola-mentes.”

2015-ben folytatódnak a harcok. A francia erők megölnék két Al-Quaida vezetőt Észak Maliban, akiket francia állampolgárok elrablásával és megölésével vádoltak. Végül a kormány békemegállapodást köt több lázadó szervezettel, köztük a tuaregekkel. Júliusban megkezdődik az iszlamisták által lerombolt vagy megrongált timbuktuai, Világörökség részét képező mauzóleumok helyreállítása. 2015 augusztusától aztán a terrorcselekmények vezetnek a Maliról szóló híreket: 17 embert ölnek meg Sevare városában egy hotel elleni támadásban feltehetően iszlám militaristák, majd 22 ember hal meg a bamakói Radisson Blu hotel elleni támadásban. 2016-ban folytatódnak a békefenntartók elleni támadások: 2013-2016 között több mint 100 békefenntartó veszti életét Maliban, mely így az egyik legveszélyesebb feladattá avanszál az ENSZ erők körében.

2017 januárjában a Gao-i katonai tábor elleni bombamerényletben 37 ember veszti életét, ahol éppen a kormányerők és volt lázadók tárgyalnak a békefolyamatról, melynek részeként a kormányerők és a volt lázadók megkezdik együttes békefenntartó őrjárait. 2017 áprilisában Keita elnök új kormányt nevez ki, melyben szövetségesét, Abdoulaye Idrissa Maiga-t teszi meg kormányfőnek. A viszonylagos nyugalom 2017. júniusában egy kelet-bamakói, nyugatiak által kedvelt pihenőhely elleni támadás szakítja meg, mely során egy Al-Kaida közeli szervezet 2 embert öl meg.